

ПРЕЗИДЕНТ ЯК АБСОЛЮТНИЙ ПАПІК

Марина Довженко

«Нічого правдивого й усе можливе» Пітера Померанцева – як нічний похід у бар із малознайомими людьми.

Те відчуття, коли вже не тверезий, але ще намагаєшся контролювати ситуацію. Тебе по черзі огортають сум, веселощі й відчуття нереальності того, що відбувається. Кольори навколо яскраві, звуки голосні, й тобі цікаво, що буде далі. Можеш говорити речі, які здаються самому абсурдними й перебільшеними, але тобі так хотілось їх сказати. Бо вони про президента, про телебачення і про те, як вони маніпулюють людьми й роблять із них маріонеток. Але це ніч, бар, і мало хто тебе слухає, бо всі п'яні, голосно грає музика, й насправді нікому не хочеться говорити про політику – всіх вона дістала. І ти говориш заголосно, бо все трохи розпливається, персонажі навколо дивні й немає нічого правдивого, і все можливе...

Росія з книги Пітера Померанцева «Нічого правдивого й усе можливе» – це справжня країна див.

У ній немає нічого однозначного, вона живе в режимі прискороного перемотування, у стані постійного маскараду. Головний герой, ніби Аліса, мусить відкусити від якогось боку пиріжка, щоб потрапити у вищі кола, поспілкуватись із бомондом, продюсерами чи

політтехнологами, або ж спуститись на дно й побачити іншу Росію – країну сектантів, диваків, маргіналів і кримінальних авторитетів.

У цій реальності дуже мало логічного. Люди звикли жити в абсурді, не замислюючись над ним і не намагаючись виборсатись із його тенет. Цей абсурд скріплений усепроникним телебаченням, що працює за принципом «що задушливіше у країні, то більше закадрового сміху». Телебачення підкаже, чого прагнути, про що мріяти й над чим сміятись, вкаже, кого ненавидіти й кого любити. Лише те, що озвучене в медіях, має право на існування. Наприклад, співкамерниці Яни, героїні книги, повірили в її невинуватість лише після того, як про це заговорили у ЗМІ. Якщо ж телебачення потребує щасливих фіналів, воно їх створить, не зважаючи на реальність.

Над світом, який змальовує Померанцев, панує образ Путіна. Він кочує з історії в історію, стає дедалі об'ємнішим і кольоровішим, майже поп-артним. Автору подобається писати про російського президента, він розкошує від уживання сміливих епітетів і порівнянь:

«Президент, створений із ніякого, сірого спецслужбиста за допомогою сили телебачення, так само стрімко як і художник-перфомер, трансформуючись у своїх персонажів – солдата, коханця, мисливця з оголеним торсом, бізнесмена, шпигуна, царя, супермена»

«Президент як абсолютний папік, абсолютний захисник, за яким ти можеш бути як «за кам'яною стіною», «він одягнений, як бос мафії, а його фрази походять з гангстерських фільмів. Кого люди поважають найбільше? Бандитів. Тож хай наш лідер виглядатиме як гангстер»

«коли я вперше переодягнувся у Путіна, я мав відчуття немовби став якимось колосальним тотемним черв'яком, який зараз лусне від з'їденого гівна»

«перетворивши його з сірої молі на лідера-мачо»

«Президент, створений як телевізійна проекція, яка вміщує в себе всі російські архетипи, що, здається, зараз лусне разом з усією Росією, ще швидше змінюючи ролі гангстера – державного діяча – завойовника – байкера – віруючого – імператора, однієї миті будучи по-дипломатичному раціональним, а наступної – розводячись про змови».

Політтехнологи – «нова російська назва для дуже давньої професії: візирів, сірих кардиналів і Чарівників країни Оз» – з'являються у книзі Померанцева як уособлення реальної влади. «Ми живемо у світі, який створили політтехнологи. На крихкому знімальному майданчику реаліті-шоу, що може здаватися, якщо примружитись, майже справжнім. Інша, реальна Росія, дзвенить, як далекий дзвін у вухах», – пише автор. Історія Бориса Березовського – олігарха, знищеного системою, яку він сам створив, – є зворотом цієї медалі. «Ввів себе в оману вірою у власну версію подій», – цитує автор вердикт судді Глостер, який дивним чином перегукується з назвою книги.

«Нічого правдивого й усе можливе» – книга-калейдоскоп. Ти настільки зачудований переходами від рятівників старої Москви до бандитів, залюблених у кіно, від пропагандистів із RussiaToday до моделей-сектанток, від православних байкерів до шахідок, що переставш дивуватись, а лише збираєш одкровення про країну, де «вас примушують до крайнощів, примушують перевіряти кожне ваше рішення і кожну дію, девибір між добром і злом стає квінтесенцією існування».

Це книга-спіраль: оповідь розкручується, набирає динаміки, ти все чекаєш, що тобі відкриють ключ до розуміння загадкової російської душі й феномену того, що ця «нація балетних танцівників» досі тримає рівновагу.

І знаходиш чимало відповідей. Ще з радянських часів люди на одній шостій частині суходолу навчилися жити в суспільстві симуляції (ніхто не вірив у комунізм, але поводитись так, ніби вірили), мати кілька особистостей, жити в кількох світах одночасно. Й ці світи не конфліктували, а перебували у симбіозі: «Ви завжди розщеплені на невеличкі фрагменти... Але це розщеплення також надзвичайно зручне: ви всю свою провину можете списати на свою "публічну" іпостась. І це не ви розкрадаєте бюджет \ створюєте пропагандистські шоу \ схиляєте коліна перед президентом, а це просто роль, яку ви граєте». Це пояснює дуже багато речей, які нині відбуваються в російському суспільстві. Їх важко розпізнати, коли перебуваєш усередині, але вони стають очевидними, якщо дивитися ззовні. Починаєш розуміти, що нинішня мовчанка російського суспільства – природна реакція, вироблена десятиліттями тренувань.

Книга

Померанцева легко читається: ти втягуєшся в переживання за героїв, що потрапляють у халепи, смієшся там, де автор іронізує над російськими реаліями із притаманним йому

британським гумором (ну, бо британці іронізують виключно по-британськи, як інакше?). Та кожен збіг із тим, що ми бачимо за власним вікном і на екрані свого, українського телевізора, кожен уривок, співзвучний українській реальності, викликає страх і млість. Стає лячно перегортати сторінки: раптом там відкриється страшна правда, що книга не про росіян, а про нас, і різниці насправді ніякої немає? Що ми довго переконували Захід, Схід і самих себе, що Україна не Росія, але насправді так і не вийшли з московської орбіти, попри Майдан і війну? «Реальність, де маріонетки розмовляють з голограмами, водночас упевнені, що вони реальні» – це і наша реальність. Адже значною мірою українське суспільство виховане тим самим телебаченням, *«силою, що здатна об'єднати, керувати і обмежити»*.

До того ж, чимало персонажів Пітера запозичені з українських реалій. Автор називає їх росіянами, але ми знаємо про кого йдеться – впізнаємо, наприклад, героїню українських таблоїдів Камалію, дружину сталевого магната, чи Femen, що «бігають голими на державних заходах, щоб наголосити на сексистській сутності системи». Наші політики виплекані тими самими технологами. Спочатку російський, а тепер уже наш Шустер мігрує з каналу на канал зі своїм політичним кабаре, куючи сенси й формуючи лідерів. Чи відрізняємось ми від людей, описаних у книзі Померанцева? Чи можемо стати такими? Тоді переклад цієї книги українською – застереження чи різновид мазохізму?

Сам автор, британський публіцист і продюсер, говорив в [інтерв'ю «Збручу»](#), що не адресував книгу українському читачеві й буде втішений, якщо той прочитає «Нічого правдивого й усе можливе» в перекладі Андрія Бондаря з насолодою, а не в пошуках маніпуляцій. Та все ж цікаво: якби Пітер Померанцев десять років тому потрапив не до Москви, а до Києва, як би він назвав свою книгу?

09.09.2015